# VECINIA ÎN ŢARA MOLDOVEI: GENEZĂ, EVOLUŢIE, ABOLIRE

*Ecaterina OPREA, Facultatea de Istorie şi Filozofie*

*The serfdom (veciniya) from the Principality of Moldavia: genesis, evolution, abolition is a controversial problem in historiography. The process of serfdom's genesis in medieval Moldavia can be traced throughout the XVI$^{th}$ century. In the XVII$^{th}$ century the serfdom was a wide-spread institution here. In the XVIII$^{th}$ century its degradation was visible therefore was taken the decision from 1749 of its abolition.*

Şerbia din Ţara Moldovei, numită *vecinie,* este o problemă care a generat multiple controverse istoriografice. Geneza, evoluţia şi abolirea sunt aspectele nesoluţionate ale acestei probleme.

Analizând izvoarele documentare, dar şi narative ale epocii, am concluzionat că geneza veciniei în Ţara Moldovei nu putea să aibă loc la întemeierea ţării, cum au considerat unii istorici (C.Giurescu, C.C.Giurescu ş.a.). Actele de creare a sloboziilor oferite de domnitori stăpânilor de sate, prin care oamenii străini erau chemaţi să se aşeze în ţară, demonstrează că aceşti oameni nu puteau fi aduşi cu statutul de şerbi. Prin urmare, pe parcursul secolelor XIV-XV şerbia în Ţara Moldovei încă nu era răspândită, dar se presupune că elemente ale ei deja existau. V.Costăchel afirmă că în secolul XV sistemul feudal al societăţii româneşti era pe deplin format, iar obştea sătească era încă puternică. Dezvoltarea relaţiilor feudale n-a distrus obştea, dar a înrobito. Alături de obştea aservită a continuat să existe şi obştea liberă [2, p.84-85]. P.P. Panaitescu afirmă că deosebirile esenţiale în privinţa stării ţărănimii din secolul al XV-lea faţă de aceea din secolul al XVII-lea constau în faptul că în secolul al XV-lea, deşi dependenţi de stăpân, ţăranii nu-i datorau acestuia munci agricole şi aveau drept de strămutare pe altă moşie [4, p.70].

Problema legiferării juridice a veciniei a fost un aspect al temei care ne-a trezit interesul pentru studiul veciniei în Ţara Moldovei. În Ţara Românească un astfel de suport juridic este *Legătura* lui Mihai Viteazul din 1595. Deşi cercetătorii au încercat să găsească echivalente ale *Legăturii* în Ţara Moldovei, am demonstrat că ele nu pot fi asemuite celor din Ţara Românească. *Aşezământul* lui Miron Barnovschi din 1628 stabileşte o perioadă de urmărire a vecinilor fugiţi cum s-au stabilit şi mai înainte, şi după astfel de perioade. Actul acordă libertatea vecinilor fugiţi în alte ţări până la împăratul Osman I (1621) [2, p.139] să confirme sau să infirme statutul de vecin [3, p.390-391]. *Cartea românească de învăţătură* a lui Vasile Lupu din 1646 nu poate servi ca temei juridic al vecinirii. *Pravila* subliniază drepturile stăpânilor asupra vecinilor şi nu a avut un impact asupra relaţiilor stăpâni–vecini cum a avut *Legătura* lui Mihai Viteazul [1, p.56]. Prin urmare, suportul juridic al vecinirii putea fi unul nescris, adică *Jus Valachicum*, care doar prin degradare a putut servi ca temei juridic al înşerbirii ţăranilor liberi din Moldova medievală.

Vecinia se consolidează pe parcursul secolului XVI, iar în secolul XVII această instituţie era arhiprezentă în Moldova medievală. Indiciul principal este existenţa obligaţiei clăcii, care în secolele anterioare nu se întrevede în şirul de obligaţii ale ţăranilor. P.P. Panaitescu afirmă că

boierimea română din secolele XVI-XVII nu mai este o boierime militară, ea urmăreşte scoaterea de venituri de pe moşii, venituri transformabile în bani [4, p.81], stare care a generat schimbări în relaţiile feudale.

Am presupus că mai multe aspecte ale relaţiilor dintre stăpâni şi ţărani pot fi incluse într-un mecanism de vecinire a ţăranilor liberi. În secolele XVI-XVII există cazuri de veciniri benevole, dar cel mai adesea ele erau forţate. Condiţia vecinirii era deposedarea proprietarilor de pământ. Abuzurile slugilor domneşti se întrevăd bine în multe acte ale perioadei. Ţăranii scutiţi erau adesea traşi la cislă pentru alte sate, de asemenea şi vitele lor. Mai rar se întâlnesc şi sloboziri din vecinie, contra unor bunuri. În Moldova a funcţionat permanent o perioadă de urmărire a vecinilor fugiţi, perioadă care în Ţara Românească a fost desfiinţată. Menţinerea termenului de urmărire împiedica legarea definitivă de glie, mai păstra oarecare posibilitate de strămutare, care în Moldova nu este îngrădită în mod absolut [2, p.138]. Iată încă o diferenţă observabilă între şerbiile celor două ţări române.

În istoriografie (C.Giurescu, R.Rosetti, P.P. Panaitescu ş.a.) este formulată ideea că doar bărbaţii erau vecini. Câteva acte din secolele XVII şi XVIII demonstrează că şi femeile erau vecini, deşi numeric erau mai puţine, era un semn al degradării relaţiilor feudale.

Evoluţia veciniei în Ţara Moldovei în secolul XVIII a însemnat, de fapt, o degradare a acestor relaţii. Starea şerbilor se înrăutăţeşte, obligaţiile cresc, relaţiile stăpâni–vecini devin unilaterale cu obligaţii mărite din partea vecinilor. Înainte relaţiile respective erau neapărat bilaterale, cu obligaţii „contractuale" din partea ambelor părţi.

Veciniri forţate apar mai multe în această perioadă. În pricinile dintre ţărani şi stăpâni, domnitorii dădeau câştig de cauză stăpânilor de moşii şi de vecini. Nu lipsesc în acest secol dările şi vânzările de vecini, separaţi de pământ, de restul familiei. Asemănarea statutului vecinilor cu cel al ţiganilor a constituit una din plângerile vecinilor în 1749. Se încearcă reglementarea zilelor de clacă la care erau obligaţi ţăranii liberi. Nartul datorat de vecini era stabilit de doleanţele fiecărui stăpân în parte.

Actul de desfiinţare a veciniei din 6 aprilie 1749 comportă mai multe dificultăţi de interpretare. Nu este clar care e statutul unui vecin. Fraza „vecinii robi nu sunt" poate însemna doar că nu exista un suport juridic

al vecinirii ţăranilor liberi. Noi am presupus că suportul putea fi doar unul nescris, *Jus Valachicum*. Vecinii sunt transformaţi în ţărani-clăcaşi obligaţi la 24 de zile de boieresc. Actul de desfiinţare a rumâniei din 5 august 1746 specifică clar că rumânia era şerbie, iar rumânii erau şerbi. Ei urmau să fie eliberaţi de stăpâni, fără moşie, benevol, sau în schimbul răscumpărării cu 10 taleri.

Măsura din Ţara Moldovei a lui Constantin Mavrocordat nu a fost respectată mult timp de stăpânii de vecini. Însă influenţa acestei măsuri este observabilă pe parcurs, consecinţa principală a fost obţinerea independenţei personale a vecinilor.

În concluzie putem reitera că geneza veciniei poate fi tratată doar ca proces şi se conturează pe parcursul secolului XVI. În secolul XVII instituţia era răspândită în Ţara Moldovei. Evoluţia veciniei a însemnat de fapt degradarea ei. Pe parcursul secolului XVIII până la măsura din 1749 are loc degradarea avansată a relaţiilor feudale. Instituţia veciniei a devenit nerentabilă pentru domnie, situaţie care a dus la luarea deciziei de desfiinţare a veciniei din 1749. Decizia nu a fost imediat respectată de stăpânii de vecini, dar pe termen lung consecinţa ei a fost acordarea independenţei personale ţăranilor.

***Referinţe:***


1. Carte românească de învăţătură. Ediţie critică. Bucureşti: Editura Academiei Republicii Populare România, 1961. 434 p.
2. COSTĂCHEL,V., PANAITESCU, P.P., CAZACU, A. *Viaţa feudală în Ţara Românească şi Moldova (sec. XIV – XVII)*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1957. 559 p.
3. Documenta romaniae historica (DRH). A. Moldova. Volumul XIX (1626 – 1628). Bucureşti: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969. 800 p.
4. PANAITESCU, P.P. Dreptul de strămutare al ţăranilor în Ţările Române (până la mijlocul secolului al XVII-lea). În: *Studii şi materiale de istorie medie*, vol.I, 1956, p.63-123.


*Recomandat*
*Ion Eremia, dr. hab., prof. univ.*